

САМІТНИК В ОКЕАНІ ЖИТТЯ

Методичні рекомендації

до 110-ї річниці від дня народження Василя Барки

Департамент культури і туризму Полтавської обласної державної

адміністрації

Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. Олесь Гончара

САМІТНИК В ОКЕАНІ ЖИТТЯ

Методичні рекомендації

до 110-ї річниці від дня народження Василя Барки

Автор-укладач: *В. В. Потуремець*

Самітник в океані життя : методичні рекомендації до 110-ї річниці від дня народження Василя Барки / автор-укладач В. В. Потуремець ; Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. О. Гончара. – Полтава, 2018. – 20с.

Методичні рекомендації присвячені життєвому і творчому шляху відомого письменника і поета української діаспори Василя Барки. Вони містять розробки наочних та масових форм роботи бібліотек з юнацькою аудиторією, списки творів митця та літератури про його життєвий і творчий шлях.

Видання адресується бібліотечним працівникам та всім, хто цікавиться творами письменників з української діаспори.

Це людина глибокої самотності, пустельник Америки, чернець літератури, він свідомо відрікся від машин, апартаментів, щоб цілком присвятити життя думі про загадковий феномен духу.

Дмитро Степовик

Василь Барка – оригінальний мислитель, у світогляді якого поєднуються два контрасти: аскетично-релігійна основа і глибинне відчуття краси та захоплення нею.

О. Забарний

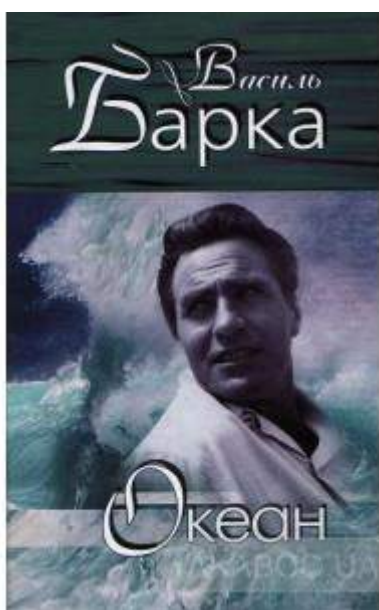
Василь Барка – митець із когорти українських письменників Америки. Цього видатного письменника – модерніста, літературознавця та філософа двічі номінували на здобуття Нобелівської премії. Василь Барка (справжнє прізвище та ім'я — Очерет Василь Костянтинович) народився 16 липня 1908 р. в селі Солониця Лубенського району на Полтавщині в козачій родині. Батько письменника служив у козачій частині, звідки повернувся покаліченим, працював теслярем, а також разом зі своїми трьома синами доглядав чужі сади. Під час громадянської війни працював інструктором у майстернях, де виробляли кінське спорядження для армії Будьонного. Ходити до трикласної початкової школи Василь Барка почав неподалік від хутора Миколаївка того ж району. Із 1917 р. письменник навчався в Лубенському духовному училищі ("бурсі"), яке згодом було перетворено на трудову школу. Улюблений предмет Василя Барки – література. Захоплювався творчістю Г. Сковороди, Т. Шевченка, І. Франка, Ф. Достоєвського, М. Коцюбинського, В. Стефаника, також займався вивченням марксизму. У 1927 р. Василь Барка закінчив Лубенський Педагогічний технікум, працював учителем фізики і математики в шахтарському селищі Третя Рота на Донбасі. У 1928 р. через конфлікт із місцевими партійними керівниками, Василь Барка виїхав на Північний Кавказ до м. Краснодар. Там письменник вступив до місцевого педагогічного інституту на філологічний факультет. У 1930 р. в м. Харкові Василь Барка видає першу книгу поезій "Шляхи". Але "Літературна газета" звинуватила його у виявах "класово ворожого" світогляду, "буржуазному націоналізмі", у спробах відновити релігійний "пережиток капіталізму". Василя Барку примусили публічно каятися на зборах РАПП (Російської асоціації пролетарських письменників), до української секції якої він входив. Друга книжка Василя Барки "Цехи" виходить 1932 р. в Харкові. Вона "ідеологічно правильна", цілком на "виробничі сюжети". Вірші цієї збірки створювалися під враженням спостережень на заводі "Красноліт", де письменник був у "творчому відрядженні". Там він познайомився зі своєю майбутньою дружиною – адигейською красунею Натхо Довлетхан, яка згодом стала першою адигейською жінкою-письменницею. Довлетхан написала першу свою п'єсу ще до інституту, шістнадцятирічною студенткою педучилища. Вона закохалася в свого

викладача зарубіжної літератури (Очерет читав античність, середні віки й Відродження). Він відповів взаємністю. 1932-го вони одружилися, а за рік, голодного 1933-го, мали сина Юрія.

Щоб вижити в той страшний рік, подружжя продало все, що можна було продати. Виживали з останніх сил. Чоловік пішов на ще одну роботу – старшим науковим співробітником Краснодарського художнього музею. Робота в музеї скінчилася тим, що його віддали під суд. Сьогодні навіть важко повірити в мотиви звинувачення. Барка розповів про них в автобіографії. Він включив із запасників до експозиції полотна Дюрера, Корреджо, Веронезе та копії з Рафаеля, де були зображені Ісус Христос та мадонни. Скандал вибухнув грандіозний. "Контрреволюційне оформлення художнього музею", як це звучало в звинуваченні, могло дуже ускладнити його життя. Вже готувався на примусову "екскурсію" в край білих ведмедів, врятувався поет випадково через зміну відношення партійних функціонерів до "класичного малярства". Василь Барка вступив до аспірантури на українське відділення, але через постійний тиск змушений був перевестися до Московського педінституту на відділення історії середньовічних західноєвропейських літератур. Пізніше Барка-науковець почав читати курс лекцій з історії західноєвропейських літератур у Краснодарі, одночасно працював над кандидатською дисертацією щодо стилю "Божественної комедії" Данте. У 1940 р. Василь Барка успішно захистив дисертацію у Москві. Потім читав лекції з історії західноєвропейської літератури на філологічному факультеті Ростовського університету. З початком війни він потрапив до "народного ополчення", навіть пройшов повний вишкіл для партизанської боротьби в підпіллі. Однак несподівано опинився на фронті, де був важко поранений. Дві жінки, ризикуючи життям, врятували його. Саме тоді стався "цілковитий розрив" Василя Барки з "режимом": він почув про наказ радянської влади, за яким кожен, хто лишився живим чи здався в полон, оголошувався "изменником Родины". Він опинився на окупованій території, отже став тим самим "зрадником". Це нічого доброго не віщувало, але треба було якось виживати. Одужавши, працював на місцевій фабриці свічок, згодом редагував місцеву газету "Кубань". Тим часом повернулися з евакуації дружина із сином Юрієм. Отже, родина об'єдналася. Проте в січні 1943 р. його як "остарбайтера" мобілізували для робіт у Німеччині. Дружина втішала: *"Залишишся — загинеш, поїдеш — можливо, зустрінемося"*... Так війна назавжди розлучила В. Барку з сім'єю.

"Остарбайтери" фактично ставали полоненими, їх везли до Німеччини на відкритих платформах напівголодними, під "подвійним обстрілом". Багато хто не витримував, Барка також мав важке запалення легенів. Якби в Берліні Василь Барка дивом не вирвався з табору "остів", напевне, загинув би, бо був надто хворий і морально зломлений. Якось у неділю, гуляючи містом, потрапив до книгарні, яку утримував пан Сердененко, колишній емігрант. Він і звернув увагу на непересічного відвідувача. Розговорилися, Барка повідав Сердененкові свою "історію", той порадив звернутися в українське видавництво "Голос", яке якраз потребувало коректора. Його директор пан Кравців посприяв Барці, допоміг переховатися від

місцевої влади в тісній комірчині під дахом. Пізніше письменник працював коректором у видавництві "Голос". У 1945 р., після падіння Берліна, разом з іншими вигнанцями-втікачами письменник здійснив 1000-кілометровий перехід до Авсбурга в табір "Діпі" (табір для переміщених осіб). Там поет почав писати свій перший прозовий роман "Рай", який вийшов у Нью-Йорку в 1953 р. У 1946 р. в Німеччині вийшла збірка віршів Василя Барки "Апостоли", у 1947 р. з'явилася нова збірка – "Білий світ". У 1950 р. за офіційним дозволом Василь Барка переїхав до Америки, де працював над історією української літератури. За кордоном поет видав окремі частини праць під назвами "Хліборобів Орфей, або кларнетизм", "Правда Кобзаря" (1961 р.). 1958 року письменник, на той час вже глибоко релігійна людина, приймає обітницю, біле чернецтво. Це означало, що все мирське не має для нього жодного сенсу, головне – присвятити себе служінню Христовій істині. Один рік Василь Барка провів навіть у греко-католицькому монастирі. Але він був з тих людей, для яких щастя бути саме в самоті.

Василь Барка також писав релігійно-філософські та літературознавчі есе, займався перекладом. Кілька років працював редактором на радіостанції "Свобода". Поетичні збірки поета "Псалом голубиноного поля", "Океан" вийшли у 1958 - 1959 рр. Протягом 1958 - 1961 рр. Василь Барка працював над романом "Жовтий князь", який опублікував у 1963 р. окремою книгою в Нью-Йорку (перевиданий 1968 р., 1981 р.). І тільки в 1991 р. цей роман з'явився в Україні. У 1968 р. вийшла поетична збірка "Лірник". Протягом 1969 - 1988 рр. письменник працював над романом-притчею "Спокутник і ключі землі" (про життя українців в Америці). У цей час вийшли: епічна поема "Судний степ", 2 і 3 томи поезій "Океан", поетична збірка "Свідок сонця шестикрилий"

(Нью-Йорк, 1981 р.), драматична поема в двох томах "Кавказ" (Київ, 1993 р.). Ці твори Василь Барка вважав найголовнішими у своєму художньому доробку. Цей перелік не охоплює всіх книжок В. Барки: він автор близько двадцяти поетичних збірок; роману у віршах «Свідок для сонця шестикрилих» (1986) обіймає чотири великих томи, що складають дві тисячі сторінок; тисячоліттю християнства в Україні він присвятив велику поему "Судний степ". Твори письменника виходять англійською та французькою мовами. У поетичній палітрі В. Барки — елементи різних стильових шкіл та напрямів. Тут можна бачити виразні впливи молодого Тичини, символістичної та футуристичної російської поезії, італійського Ренесансу, барокової поезії. Такий сплав стилів значною мірою й пояснює трудність сприйняття барківського вірша. "Свідок для сонця шестикрилих" — річ особливо складна. Монументалізм твору, звичайно, легше долався б, якби тут була виразно окреслена сюжетність. Натомість є своєрідна імпресіоністичність, де образ, фраза, навіть окреме слово мають свою індивідуальну художню мову — натяк, підтекст тощо. В основу твору покладено: суперечність, сум'яття, складність внутрішньої

боротьби людини кінця ХХ ст. між вірою та сумнівом.

Релігійність мотивів для творчості Барки органічна. Гармонія між людиною і світом, людиною і космосом, творцем світу і джерельністю поетичного духу віршів базується якраз на біблійному ґрунті, на виразній релігійності. Це — одна площина; інша — це виразна фольклорна стихія, казковість. Ніхто не знає, що спонукало в ньому відродження релігійних почуттів у поетичних образах і формах. Можливо дві клінічні смерті, одну з яких В. Барка пережив в дитинстві, коли малим впав із кручі і лікар визнав його мертвим, іншу – в роки війни, коли був тяжко поранений на фронті і помирав у страшних конвульсіях, але не помер.

Стихія народомовна з особливою чутливістю її синтаксичних фігур, зменшувальної лексики, фольклорних тавтологій виповнює Барчину поезію незвичайною вродою, особливим чаром:

Стань, ясна ясочко, стань, квітко вишні,
бо спогади страждання будять,
бо океан, гірку біду надпивши,
мережку розлива на грудях.

Не меншою мірою стилю В. Барки притаманна і бароковість поетичних конструкцій. Він послідовний учень Сковороди у найширшому значенні цього слова.

Вибір форми у В. Барки щоразу свідомий, до того ж він поет модерну й усвідомлює, яке перед собою завдання ставить.

Барка – майстер контрастів, за допомогою яких досягає зорової відчутності описуваного та його часом аж вражаючого драматизму. Він часто протиставляє й окремі ситуації, ідилічне — трагічному (вірш «Рай»).

Помер український письменник у Глен Спей (українське поселення неподалік від Нью-Йорка) 11 квітня 2003 рок.

Український читач мало знайомий з літературною творчістю Василя Барки, особливо з його поетичним словом. А тому в ювілейний рік митця бібліотечним закладам слід використати якомога ширший арсенал форм масової роботи серед молоді по популяризації творчості митця. Усні журнали, літературні подорожі, поетичні години рекомендуємо провести за назвами "Поетичний світоплин В. Барки", "Богословські твори Василя Барки", "Шлях на Голгофу родини Катранників в романі "Жовтий князь" В. Барки", "Творчими шляхами В. Барки".

До 110-ї річниці від дня народження Василя Барки рекомендуємо в бібліотечних закладах організувати виставку-присвяту **"Романтик серцем – реаліст думкою"** за планом:

"...Я щасливий, бо маю Божу поміч написати твори, про які мріяв, і знаю, що вони будуть значною допомогою в

*духовному житті мого народу, особливо в майбутньому.
Мої книжки застерігають від духовної сліпоти, блукань
суспільної думки в світоглядах і пошуках"*

Василь Барка

1 розділ: *Життєві стежини митця.*

2 розділ: *Поетична творчість Василя Барки.*

3 розділ: *Літописець трагедії українського народу.*

У поетичній палітрі В. Барки — елементи різних стильових шкіл та напрямів. Тут можна бачити виразні впливи молодого Тичини, символістичної та футуристичної російської поезії, італійського Ренесансу, барокової поезії. Такий сплав стилів значною мірою пояснює важкість сприйняття віршів Василя Барки. Він послідовний учень Сковороди у найширшому значенні цього слова, в багатьох моментах притчевий, але не вдається до нав'язливого моралізування. Його поезія має особливу дикцію барокової строфи. Йдеться насамперед про інтонаційні паузи, за допомогою яких завжди можна визначити в тексті твору основне слово, на якому автор акцентує увагу. Барка уриває фразу, переносить її в наступний рядок, в інших випадках видовжує:

Стала в лазурі туча,
туча чорнокипуча.
Як корабель - заgrimіла, заплакала - як немовля...
спочуває їй земля.

Тим часом сонечко на небі чорні кайдани порозбивало,
порозбивало, в десять сурмок променистих заграло.

Шипшина щаслива, троянда радіє. Тільки верби зеленоволосі
в поривах печалі й досі; -
світлі краплі ронять, ронять сивий лист
на голубиний міст...

А там сизокрилі: - мир вам! - протуркотали,
пурхнули та й позникали.

От тоді-то, поправивши чорні шати,
дрозд почав чарувати.

Світиться в світі радість, як небо, велике.
Деревя славлять небо; навіть і терен-каліка.

Дитяточко переходило через міст,
узнало пісні добрий зміст.

- Люба птася! - тихо сказало,

рученькою привітало.

Голівонька русява. Одеженька - лілія рожева.
Славлять небо дерева.

Стелися в шумі клена-каштана,
над потоком піщана дорого...

О, свіжість несказанна
життя земного

В. Барка "Голубиний міст"

Головними своїми творами Барка вважав поезії "Судний степ", "Океан", "Кавказ". У них найвиразніше відбилосся світло його душі, світогляд, освячений не злобою й ненавистю, а любов'ю до людей і Бога. Авторським кредо В. Барки можна вважати слова одного з героїв роману "Рай": *"Поет, що вміє прийняти всі прокляття на свою голову і віддає перевагу станові злидаря, обшарпанця, митаря, відлюдника-ченця, аби тільки бути вірним таємничому кличу з невідомості, - рівний силою свого духу подвижнику і герою, бо він самопожертвою зберігає світло для всіх. Поет повинен бути непокірним і неслухняним: повинен іти своєю, призначеною йому від народження стежкою, зобов'язаний бути ворогом всіх, хто чинить насильство"*.

Ці слова можна взяти епіграфом до **поетичного альбому "Поезія – один із найдорожчих дарів Духу людини"**.

1 сторінка: Поетичний світ таланту В. Барки.

2 сторінка: Ранні поетичні твори В. Барки (збірки "Апостоли", "Білий світ", "Шляхи").

3 сторінка: Роман у віршах "Свідок для сонця шестикрилих", поема "Судний степ" та драматична поема "Кавказ" – кращі, за думкою В. Барки, його твори.

4 сторінка: Василь Барка – християнський поет.

Ця форма масового заходу є одним з різновидів відомого і часто використовуваного бібліотекарями усного журналу. Його метою буде популяризація поетичного слова В. Барки серед учнівської і студентської молоді. Методика його проведення передбачає традиційні "сторінки", участь ведучих, читців, любителів поезії, знавців творчої спадщини письменника.

Однією із сторінок альбому неодмінно виступає коментована книжкова виставка, перегляд літератури чи бібліографічний огляд. Перехід від однієї сторінки до іншої відбувається після перегортання сторінок реально художньо оформленого макету поетичного альбому.

Доцільно також провести PR акцію **"Рекомендуємо прочитати твори Василя Барки"**. Мета цього заходу – привернути увагу молоді до творчої спадщини письменника і мислителя. З цією метою слід вийти на вулиці, в парки відпочинку, в людні місця з метою популяризації його творчості. Особливу увагу слід звернути на великі епічні полотна В. Барки – романи **"Рай"** і **"Жовтий князь"**. Адже в цих творах автор висвітлив правду про радянську дійсність, голод в Україні в 1932-1933 роках.

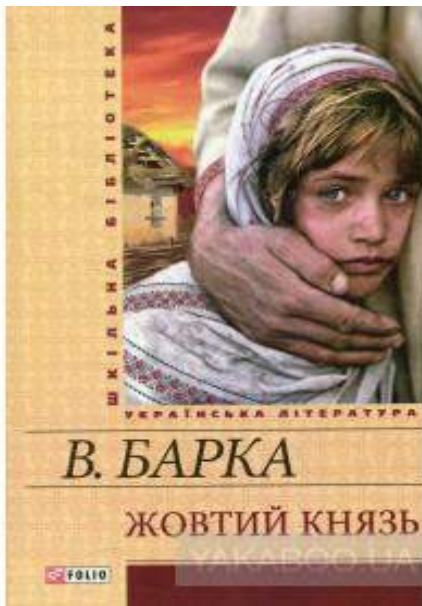
В. Барка у своєму першому романі **"Рай"**, що вийшов у 1953 році у Нью-Йорку і зараз є маловідомим українському читачеві, показав "комуністичний рай". Вустами героя роману, в якому вгадується сам В. Барка, він порівнює дві тоталітарні системи. Антон Никандрович " мислить так: " ...два чоботи пара: московський і берлінський. Хто з українців битиметься проти червоної смерті – матиме рацію; хто битиметься проти чорної – теж матиме рацію, - як також і той, хто битиметься проти обох. Лише той не матиме рації, хто проголосить "моя хата – скраю"...

Популяризації цього твору буде сприяти **виставка однієї книги**, яку можна організувати як складову заходу до дня народження письменника (16 липня). Перш за все слід оформити звернення до користувачів:

*"Шановні друзі! Пропонуємо Вашій увазі перший роман відомого українського письменника діаспори Василя Барки **"Рай"**. У його основі — автобіографічні спогади самого автора. Головний герой — професор слов'янської філології Антон Никандрович Споданейко, внутрішнє життя якого, цінності та думки близькі письменникові. Розповідаючи всього про дві доби життя пересічних українців (20 і 21 червня 1941-го) в умовах сталінського режиму, В. Барка спростовує міф про нього як земний рай. Автор показує, як, за формулою Достоевського, "диявол з Богом борються, а поле бою – серця людей".*

Цей роман подібний до викривальних творів Т. Осьмачки "План до двору", "Ротонда душогубців", І. Багряного "Сад Гетсиманський", "Тигрлови", "Людина біжить над прірвою", У. Самчука "Марія".

В експозиції виставки доцільно також при можливості помістити інші твори Василя Барки, літературознавчі матеріали про творчість письменника, його світлини. При оформленні виставки радимо використати список літератури поданий в кінці цих методичних матеріалів.

Кращому ознайомленню молодого покоління українців з особистістю Василя Барки та його твором "Жовтий князь", присвяченому штучному голодомору 1932-1933 років в Україні, сприятиме *вечір історичної правди "Шлях на Голгофу родини Катранників"*.

Цей захід можна провести як до дня народження письменника, так і до Днів вшанування жертв Голодомору. В залі слід помістити виставку-присвяту "Романтик серцем – реаліст думкою", портрет письменника, плакат зі словами письменниці української діаспори Віри Вовк: *"...кожна людина повною мірою є творцем своєї долі, бо в житті існують хвилини, коли нам дозволено вибирати. Часто, однак, ми змушені прийняти одну-єдину життєву можливість, тоді за нас вирішує доля."*

В заході беруть участь двоє ведучих.

Перший ведучий: Василь Костянтинович Очерет (Барка — псевдонім, мав ще інший — Іван Вершина) народився 16 липня 1908 року в селі Солониця колишнього Лубенського повіту на Полтавщині.

Спочатку навчався в Лубенському духовному училищі, яке згодом було перетворено на трудову школу. Потім закінчив Лубенський педагогічний технікум.

З 1927 р. вчителював на Донбасі в селі Нижньому (завдяки Володимирові Сосюрі відомому як Третя Рота) Попаснянського району Артемівської округи. Вступив у конфлікт з представниками місцевої влади, викривши їх на батьківських зборах і звинувативши в розкраданні і привласненні всього, що надходило до кооперації для дітей, котрі хворіли. Незабаром залишає школу. Його ув'язнюють, оголошують божевільним. На щастя, лікар-психоневролог не підтвердила діагнозу. За порадою друзів, Василь Очерет іде з України на Кубань. Живе у Краснодарі, вступає на перший курс українського відділення філологічного факультету Краснодарського педінституту. Аспірантську підготовку завершував у Москві – на філологічному факультеті Московського педагогічного інституту. Там захистив кандидатську дисертацію на тему "Стиль "Божественної комедії" Данте".

Другий ведучий: Переповісти життя, а головне – страждання Василя Барки неможливо. Чого варті лише його поневір'яння до війни – коли він був змушений кинути рідну Україну, голод, війна, поневір'яння після війни. Не мислив майбутнього поза Україною. *"...Я був радянським патріотом. Я ненавидів сталініщину всіма фібрами душі, диктатуріат. Я вірив в ідеальний образ комунізму... Пішов на фронт, бо вважав, що це мій обов'язок, бо гітлеризм несе нищення народові... Спочатку ми були в народному ополченні. А потім німці так швидко рушили на Кавказ, що нас вивели із казарм народного ополчення і влили в регулярну червоноармійську частину, яка обороняла підступи до Кавказу..."*

Війна кардинально переорала йому життєву долю, вирвала з обіймів рідної

землі, викинула на чужину: Німеччина, Франція, а потім усамітнене життя в США.

Перший ведучий: Кожна нація має своїх геніїв, імена яких ототожнюються з найкращими виявами національної свідомості. Кожен народ має специфічні риси розвитку культури, історії, суспільства. Василь Барка належить до тих митців, на світорозуміння яких впливала ця національно-ментальна особливість. Поет усе своє свідоме життя був і залишився українцем, незважаючи на те, на якій чужині і скільки часу він прожив. Василь Барка понад 60 років шукав шлях до вітчизни, яку колись втратив не зі своєї волі. Але повернувся до неї лише своїми творами.

Другий ведучий: А все ж я сум у грудях хороню,
я скрізь істотою тужу і рвусь,
я завжди – чи труджусь, чи думаю, чи сплю,
чи я радію, чи скорблю чомусь –
я хочу рідну бачити країну,
вернутись до її порогу... жить у ній віднині
до смерти. Пахощі від хустки нені,
священні для дітей – її приміта.
Сім'ї спочинок серед вишень літа,
схвильовані жита й хмарки південні,
предліся в розкоші бузку й ромашки,
над ріллями блакитна казка пташки,
і гості лілій, рибарі в свічаді
всіх молодих річок, і, сонцю раді,
гвоздики й дивина біля вікна... -
Країно-Мати! Хто твій образ зна,
хоч хай вітає в небесах чужий,
він поривається, як блудний син,
вернутися на рідний діл, припасти до землі,
вкривавивши терни стежинок злі.

В. Барка "Вітчизна"

Звучить пісня "На Україну повернусь" (Сл. Степана Галябарди, муз. Остапа Гавриша)

Перший ведучий: В. Барка — автор епічних романів, поем, драматичних творів, літературознавчих есе. Це: роман-притча «Спокутник і ключі землі», епічна поема «Судний степ». Серед його творів, відомих світу й не знаних в Україні — драматична поема про долю імперії «Кавказ», над якою автор працював 47 років, строфічний роман в 4 томах «Свідок для сонця шестикрилих» та інших творів.

Одним з найвідоміших його творів є роман "**Жовтий князь**". Цим твором він одним з перших показав на весь світ одну з найжахливіших трагедій українського

народу – Голодомор.

Василь Барка відтворив народну трагедію в романі "Жовтий князь", не тішачи себе надією, що цей твір буде надруковано і на Батьківщині. *"Я думаю, що це таке нещастя велике. І в цьому є такий великий злочин проти народу українського... Але я не був певен, що серед українців є хтось із письменників, хто не тільки пережив цей голод і біду, а й бачив біду тисяч. То я не певен був, чи знайдеться інший, хто б подав такі свідчення."*

Другий ведучий: Твір виношувався досить довго, *"як хмара збирається на дощ"*, болючі спогади мучили письменника, викликаючи різноманітні емоції, що *"наче напливом морським були викинуті наверх"*. У своєму розпорядженні Барка мав багато дійсних фактів, свідчень очевидців голодомору в Україні 1932-1933 рр. і на Кубані 1933-1934 рр., які збирав упродовж 25 років. Сам також тоді зазнав голоду, того ні з чим не порівнюваного специфічного болю, який, за його словами, *"спалює всю істоту"*. Відвідував і родину брата на Полтавщині, був свідком канібалізму. Йому потрапив до рук зошит із описом трагічної долі однієї селянської родини, яка й стала *"кістяком"* сюжету *"Жовтого князя"*. Прагнучи *"увіковічити"* ті страшні події, які пережив український народ, найоб'єктивніше розказати світові болючу правду про них, Василь Барка водночас послідовно дбав про те, щоб з-під пера з'явилася не документальна хроніка, а художній, великою мірою узагальнюючий твір.

Перший ведучий: Повною фактологічною основою послужили особисті спогади одного земляка, який описав долю близької йому родини і залишив письменникові на його розсуд. Василь Барка дав цій родині прізвище Катранників, але все, що судилося уявою письменника пережити цій родині, він бачив на власні очі, пережив сам, чув од очевидців. Мирон Катранник – батько трьох дітей – з жахом вислуховує пророцтва випадкового подорожнього дідка про *"сатану і звіра, йому службового, про виконавця і жовту одежу, в якій він князює"*, бо пророцтва ці здійснюються. Говіркий дідок домислював одкровення св. Йоанна Богослова про звіра, що виходить з моря: *"Виліз він з багна в образі компартії – зразу кинувся на сім'ї людські: розриває їх, бо сказано звір. І він не останній; будуть зліші. Потім всіх придавить один. Поставить на всякому спокушеному знак: що думати і що робити. Хто відступає – кара! Всіх супротивних йому, але вірних Христу, викликатимуть і вигризатимуть з ниви життя, вбиватимуть, як чужих птахів – огнем, залізом, голодом; подібно тепер робиться. Погіршає люто при останньому звірі... Скибки хліба не дадуть, коли не покажеться знак на лобі і на долоні, кладений від князя, що при дияволі ходить."*

Другий ведучий: Трагічна доля родини Катранників – Мирона, Дарії та їхніх дітей Миколи, Андрійка і Оленки – уособлювала шлях на Голгофу голодної смерті мільйонів українців. Письменник психологічно послідовно відтворив

розгубленість і страх у думках і настроях селян, цей жахливий план виморювання люду. Селяни не могли зрозуміти, чому їх, які вирощували хліб, творили основу життя для робітництва, для міста, приневолювали до голодної смерті, знущалися з них, вселяли підозру один до одного, ненависть і заздрість. Господар родини відмовився вступати до колгоспу, і його, як одноосібника, раз у раз викликають до сільради давати як не гроші, то хліб.

Перший ведучий: Письменник показує, як відбувається відбирання хліба, як працюють "хліботруси", чи "хлібохапи", забираючи з двору не лише хліб (його забрано раніше), а все їстівне: "... раз у раз вганяють у землю "шпики": строчать скрізь. Докопуються в саду і розхитують кожний стовпчик. Перевертають дровитню. Під пеньками порпаються...". А в хаті "все поперевертали...", підключили до "роботи" піонерів, які "під орудою партійця" скандують: "Куркуль, віддай хліб!", "Віддай хліб, ти — експлуататор!" А в самого "експлуататора" (Катранника) уже давно забрано і той хліб, що на посів залишався.

(Показ уривку з фільму Олесь Янчука "Голод 33", знятого за мотивами роману В. Барки "Жовтий князь")

Другий ведучий: Працюючи над романом, письменник з непохитною дисциплінованістю вставав до сходу сонця і працював до присмерку над річкою або в лісі, а в часи негоди писав у порожній stodolі. А позаяк уважав, що ситий письменник не може правильно описати страждань голодуючих, тож, пишучи ключові розділи роману, по кілька днів відмовлявся від їжі. Зрештою, голодування не раз було для Барки неодмінним елементом існування. Навіть в Америці, де спочатку хворий та безробітний поет жив у бідній частині Нью-Йоркського Гарлему і міг собі дозволити лише одну банку риби на два дні. І саме тоді голод відновив у його естві болісні спогади про 30-ті роки, коли він сам стояв на межі голодної смерті і був свідком загибелі десятків тисяч земляків. Барка вважав, що без того другого голодування він не зміг би відтворити, як він казав, "тих фібрів, відтінків почування: безодняних, найгірших в людській істоті". Особиста недоля митця породила шедевр української літератури. А зараз пропонуємо обговорити роман В.Барки "Жовтий князь".

Примірні питання для обговорення:

1. Які причини Голодомору в Україні 1932-1933 років ?
2. Назвіть членів сім'ї Катранників. Як описує їх автор?
3. Він був наймолодшим серед дітей і пережив утрату всієї родини. Кожен голодний день накладав свій відбиток на хлопчика: "Менший зберіг живі поблиски в погляді, хоч зробився схожим на старичка: голова велика, а шия тонка, як стеблинка жита, і на ній голова хитається: страшно постарів хлопчик і сміх втратив". Назвіть ім'я

цього персонажу роману?

4. Чому автор залишив живим наймолодшого члена родини Катранників – Андрійка?

5. Поясніть назву роману. Хто такий "Жовтий князь"?

6. Чому роман В. Барки потрапив до українського читача лише 1991 року?

7. Як Ви прокоментуєте слова Й. Сталіна *"Жити стало краще, жити стало веселіше"*, сказані ним в той час, коли кістлява рука смерті ні вдень, ні вночі не випускала своєї кривавої коси, бродячи українськими селами?

Перший ведучий: Поговоримо про інший образ роману – образ матері, Дарії Олександрівни, типової української страдниці. Цим образом письменник уособлює долю українських матерів, на долю яких випало перенести смерті від голоду членів всієї родини і, найстрашніше, втрату своїх дітей. Відомо, що голодомором в Україні більшовицька влада умертвила біля 7 млн. українців.

Другий ведучий: Нехай мені доля вготовила муки.
Не камінь на плечі, а цілий обвал.
Я буду до щастя простягувать руки,
Я буду молитись на свій ідеал.
Нехай моя доля знедолена плаче,
Карає і мучить нестерпним життям,
Я – все-таки сильна, я щось таки значу,
Я світ цей дивую красивим дитям.
Накотяться біди – повинна здолати,
Підкотиться туга – повинна змовчати.
Немеркнуче світло: я – жінка, я – мати,
Запалена Богом остання свіча.
І, хто мене кине, – покинутий буде.
Хто словом осудить – осудиться сам.
Земна і небесна – такою прибуду!
Такою достанусь грядущим вікам.

Ганна Чубач "Жінка"

Перший ведучий: Наш захід закінчимо словами з *"Молитви за убієнних"* Катерини Мотрич: *"Роде наш небесний! Народе Божий неоплаканий! Лица неціловані, руки не перехрещені! Душі рідні перед господніми воротами не поблагословенні!"*

Прости, народе Божий! Прости цю прокляту землю, цей милий рай, на якому оселився диявол. Усіх нас грішних прости, що мовчали, за упокій твої молебнів не справляли. Поминальних свічок не ставили, обідів за тебе не робили.

І ми покарані за безпам'ятство. І до нас озвалося лихо. Нагодовано і нас смертоносним плодом, горить і над нами лиховісна непогасна свіча. Прости ж нас, роде наш замордований, лише сирію землею зігрітий. Царствіє небесне вам, Душі убієнні!

Господи! Страждання, муки й горе мого народу до Всевишньої скорботи зарахуй, і біди й погибель від землі й народу суцього відведи. Нині, прісно і навіки вічні відведи! АМІНЬ."

Другий ведучий: За народним звичаєм за померлих моляться у церквах, ставлять свічку. Засвіtimo й ми свічку, яку не було кому запалити по убієнних голодом. Дай, Боже, щоб така страшна подія ніколи не повторилася для українського народу. Ушануємо всіх, убієнних голодом українців хвилиною мовчання.

(Звучить "Реквієм" Моцарта)

Перший ведучий: Василь Барка жив Україною, творив для України і не гасив надії на своє духовне повернення в Україну. Бо знав, що Україна духовно просвітлиться – чорні дні тоталітаризму будуть переборені світлом християнської любові, і він, поет і мислитель, цю віру в пробудження національного духу, гордості і величі "вселяв" у кожне своє слово, пророчо наповнюючи його містичним передчуттям неминучого воскресіння України.

Твори В. Барки

Душі едемітів : роман / В. Барка. – Київ : Кобза, 1994. – 664 с.

Жовтий князь / В. Барка. – Київ : Школа, 2009. – 256 с. – (Б-ка шкільної класики).

Лірник : вибрані поезії / В. Барка. – 2-е вид. – Київ : Орій, 1992. – 687 с.

Поезія. Жовтий князь : повість / В. Барка ; уклад. А. Я. Бельдій. – Київ: Наукова думка, 2008. – 299 с. – (Бібліотека школяра).

Рай : роман / В. Барка ; худож.-оформ. Є. В. Вдовиченко. – Харків : Фоліо, 2009. – 384 с. – (Історія України в романах).

Література про життєвий і творчий шлях В. Барки

Барка Василь (справжнє ім'я - Василь Костянтинівч Очерет; 1908-2003) // Усі письменники і народна творчість: довідник. – Київ, 2007-2008. – С. 30-33.

Булгак О. Світоч віри / О. В. Булгак // Календар знаменних і пам'ятних дат. – Київ, 2008. – № 3.– С. 47-57.

Віценья Л. Жайворонкові джерела Василя Барки / Л. Віценья // Зоря Полтавщини. – 2013. – 16 лип. – С. 4.

Вшанували пам'ять Василя Барки / І. Ігнатенко // Полтавський вісник. – 2008. – 25 лип. – С. 8.

Василь Барка: "Я пережив і голод, і біду..." Минуло 100 років від дня народження нашого земляка // Зоря Полтавщини. – 2008. – 30 лип. - С. 3.

Головань Т. Ян Твардовський і Василь Барка, або про два різновиди релігійної поезії / Т. Головань // Укр. мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2010. – №5. – 78-82.

Жулинський М. Василь Барка – культоролог і літописець долі українського народу / М. Жулинський // Народна творчість та етнографія. – 2003. – №4. – С. 56-66.

Коваленко С. "Поезія – один з найдорогоцінніших дарів духа людини..." : особистісно-зорієнтований урок в 11 класі на матеріалі ранніх поетичних збірок Василя Барки / С. Коваленко // Дивослово. – 2008. – № 7 . – С. 14-17.

Котяш О. Функції порівняльного аналізу як художнього засобу в романі Василя Барки "Жовтий князь" / О. Котяш // Дивослово. – 2016. – № 5. – С. 34-37.

Кузьменко В. І. Василь Барка (1908-2003) / В. І. Кузьменко // Історія української літератури ХХ - поч. ХХІ ст. : навч. посіб. : у 3 т. / за ред. В. І. Кузьменка. – Київ, 2014. – Т. 2. – С. 194-199.

Лазаренко І. Василь Барка – письменник родом із Полтавщини, який на весь світ заявив про голодомор 1932-1933 років / І. Лазаренко // Коло. – 2017. – 9-15 лют. – С. 14.

Мовчан Р. Лев-самітник в океані життя : ювілейні штрихи з нагоди 100-річчя Василя Барки / Р. Мовчан // Літературна Україна. – 2008. – 9 жовт. – С. 1, 6.

Мовчан Р. Самітник в океані життя, або дні і труди Василя Барки / Р. Мовчан // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2011. – № 6. – С. 90-97.

Моренець В. Барка Василь (справж. – Очерет Василь Костянтинович; інш.псевд. – Іван Вершина; 16.07.1908, с. Солониця Лубенського р-ну Полтавської обл. – 11.04.2003, Глен-Спей, шт. Нью-Йорк, США) – поет, прозаїк, есеїст, літературознавець / В. Моренець // Енциклопедія Сучасної України. – Київ, 2003. – Т. 2. – С. 260-261.

Овсієнко Н. "Чорна сповідь моєї Вітчизни..." Урок-психологічне дослідження роману Василя Барки "Жовтий князь" : 16 липня – 100 років від дня народження письменника / Н. Овсієнко // Дивослово. – 2008. – № 9. – С. 9-13.

Павлів І. Роман "Жовтий князь" – один з найпомітніших творів української прози ХХ століття / І. Павлів // Дивослово. – 2010. – № 10. – С. 9-14.

Підгайко В. У полоні жовтого князя : (за романом Василя Барки "Жовтий князь") / В. Підгайко // Вивчаємо Українську мову та літературу. – 2014. – № 31 – 32. – С. 15-20.

Приходченко К. Василь Барка: знайомий незнайомиць / К. Приходченко // Вивчаємо Українську мову та літературу. – 2007. – № 6. – С. 31-33.

Путько-Стех А. Василь Барка: шлях / А. Путько-Стех // Березіль. – 2009. – № 1-2. – С.175-180.

Тереверко О. Василь Барка: "Мої книжки застерігають від духовної сліпоті..." / О. Тереверко // Народна армія. – 2017. – 23 листоп. – С. 22-23.

Тоталітаризм -- це злочинна форма влади, що безкарно знищує свій народ (за романами Івана Багряного та Василя Барки) // Твори на вільні теми для учнів 10-11 класів та абітурієнтів. – Харків, 2003. – С. 109-110.

Україна відродиться, бо належить до структур, милих Богові / С. Треніч // Полтавський вісник. – 2015. – 24 лип. – С. 23.

Чернов А. Безсмертя Василя Барки : (Василь Костянтинович Очерет) / А. Чернов // Слово і час. – 2011. – № 4. – С. 51-60.

Чернов А. Мандруючий при відсвітах безсмертя. Василь Барка (Василь Костянтинович Очерет) / А. Чернов // Вечірня Полтава. – 2011. – 16 лют. – С. 5.
Що ми знаємо про українську діаспору? : [цікавий епізод з біографії В. Барки, уродженця краю] // Шкільна бібліотека. – 2012. – № 9-10. – С. 38.

Інтернет-ресурс

Мотрич Катерина. Молитва за убієнних голодом [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://prosvita-ks.co.ua/golodomor-1932-1933-rokiv-na-berislavshchini/katerina-motrich-molitva-za-ubiennih-golodom>

(дата звернення : 4 травня 2018) – Назва з екрана.

Цікаві факти з життя українського письменника В. Барки [Електронний ресурс] – режим доступу : <http://dovidka.biz.ua/vasil-barka-tsikavi-fakti/>

(дата звернення : 10 травня 2018) – Назва з екрана.

Василь Очерет (Барка), Яків Жарко і журналіст Маслівець (зліва на право).
Харків, 1930 р.

Для заміток

Самітник в океані життя

Методичні рекомендації
до 110-ї річниці від дня народження Василя Барки

Автор-укладач Варвара Василівна Потуремець

Редактор	С. В. Сичова
Комп'ютерна верстка	О. М. Якубовський
Відповідальна за випуск	М. Г. Максименко

Підписано до друку 25. 05 .2018 .20 стор. Тираж 3 прим.

Обласна бібліотека для юнацтва імені Олеся Гончара

36039, м.Полтава, вул. Гончара, 25а

<http://libgonchar.org>

E-mail: pobugonchara@ukr.net